

37-1

ДОБРИЙ ПАСТИР
I
ВЕЛИКИЙ ГРОМАДЯНИН

ПАРИЖ
1946

349.

ДОБРИЙ ПАСТИР I ВЕЛИКИЙ ГРОМАДЯНИН

(У ДРУГІ РОКОВИНІ СМЕРТИ
МИТРОПОЛИТА АНДРЕЯ ШЕПТИЦЬКОГО)

Українська Греко-Католицька Місія
у Західній Європі

Париж. 1946.

Національний музей у Львові

БІБЛІОТЕКА

Інв. № 30463

Дозволяю друкувати.

о. Мітрат Яків Перрідон.

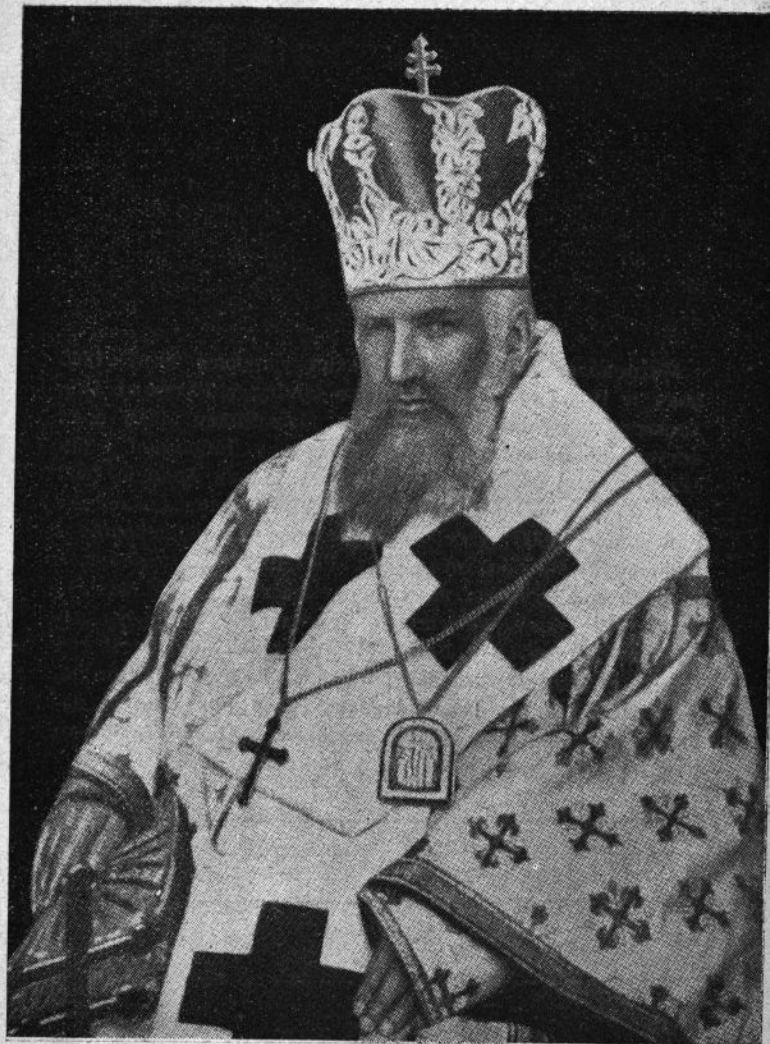
НАСТОЯТЕЛЬ МІСЦІ

Ч. 998/46.

Париж, 25 жовтня 1946 року.

†

Митрополит Андрей Шептицький уродився 29. 7. 1865 року, у Прилбичах, Яворівського повіту, в Галичині. При хрещенні одержав імена Роман, Олександр. 1886 року вступив до монастиря Отців Василіян, у Добромилі, і там склав монаші обітниці, прибравши собі ім'я Андрей. 1892 року став священником; 1899 року — станиславівським Єпископом; 1900 року — львівським Архиепископом і Галицьким Митрополитом. Від 1914-1917 р.р. перебував, як царський в'язень, на карному засланні у Суздалі, в Росії. 1921 року, заарештований поляками, сидів у познанській тюрмі. Від 1939-1944 р.р. скликавав постійний Синод у Львові в справі розв'язування пекучих питань релігійного життя нашої Церкви, що виникали в наслідок воєнних дій і змінних ворожих окупацій Західньої України. Помер у Львові 1-го листопада 1944 року.

В свят-Юрській Катедрі лежить Домовина,
Над нею звисає терновий вінець,
Зів'яла в китицях червона калина,
Васильок і м'ята і рути в'язець...

Г. Саек.

МИНАЄ два роки відтоді, як, одного дня, на радіохвилях розійшлася по цілому світу страхітлива для нас вістка:

1-го листопада 1944 року, у княжому
городі Льва, навіки заснув великий син
землі української, Князь нашої Церкви
і духовий Провідник народу, Кир Андрей
Шептицький, з ласки Божої Митрополит
Галицький, Архiepіскоп Львівський і
Єпископ Кам'янець-Подільський.

І дивна річ! Хоч всі ми знали, що дні життя на-
шого Архипастиря злічені, бо важка довголітня хво-
роба цілком виснажила Його колись могутній орга-

нізм, проте ця сподівана неминучість вразила нас, як грім серед погідної днини. Адже ніхто з нас навіть не міг подумати, що ця страшна катастрофа наступить серед таких важких і грізних обставин... що люта й ненаситна смерть забере від нас нашого незаступного Провідника саме в той час, коли нам Його буде найбільше потрібно... що Він покине свою Батьківщину якраз тоді, коли вона не ріками, а морями сліз і крові спливатиме, — що це нещастя спіткає нас у врем'я люте,

Як Бог недолю на нас післав
І ми розбіглися світами,
Як вівці, гнані лютими вовками...

(О. Бабій).

Тому, що Митрополит завжди був для нас природною і життєво конечною часткою, бо Він і св. Юр поєдналися в наших серцях, як символ вічної правди українського народу, його прав і його ідей, — саме тому ми так болюче відчули цю переважку втрату.

Він пішов від нас у день Великої Річниці Першого Листопада, коли у наших грудях жвавіше б'ються полум'яні серця на згадку про славу боротьбу за Волю і Державність українського народу. Велике серце Митрополита Андрея, не витри-

мавши останнього удару мачухі-долі, навіки перестало битися...

І сповістили світ всі святоюрські дзвони,
Що Він осиротив престіл владик на віки,
Престіл світліший, ніж всі царські в світі трони,
Символ Христової любови і опіки...

(Ост. Грицай).

А за святим Юром вдарили жалібним звоном дзвони по цілій нашій Галицькій Волості, затужили лунко трембіти по карпатських полонинах, полилися потоками сльози з очей осиротілих дітей, бо не стало доброго Батька, не стало того, хто був досі підпорою, потіхою і надією для всіх...

Нема вже Владики, нема вже Єрея...
Нема Покровителя вбогих дітей...
Не має вже Батька визвольна ідея...
Оставсь Україні терновий вінок...

(П. Саєк).

ЩОБ відзначити другі роковини невіджалуваної смерті Того, хто за життя був таким близьким і дорогим для кожного українця, — ми тут, на чужій чужениці, замість пахучих квітів на Його домовину, хочемо скласти китицю споминів про великого Борця-Владику, про Його невтомну і всебічно плідотворну працю, про Його невмирущі заслуги і про Його безмежну любов до нашої Церкви й Народу.

Особа бл. п. Митрополита Андрея — небуденна й світла постать серед нашого українського народу впродовж останніх століть. Він був нашими гордошами і нашою славою. Бо й справді було ким гордитися. Перед величчю Його Духа схиляли голови не лише свої, але й чужинці, а Його ім'я було відоме скрізь, не лише в Європі, але й поза океанами. Коли хтось з чужинців відвідував Львів, то вважав своїм обов'язком бути в Митрополита Шептицького, щоб пізнати цю живу, одну з найбільших цінностей української галицької столиці. І вже по короткій розмові, такий відвідувач набирив найвищої пошани до цієї величної і клясичної постаті, нащадка стародавнього українського боярського роду, правдивого аристократа духа і крові. Маєстична голова з рисами біблійного патріярха, вкрита

шовково-сивим, довгим, кучерявим волоссям, голова мудреця і справжнього пана, полишала ніколи не-забутнє вражіння. Ця могутня постать у простій чернечій рясі, — це був справжній, некоронований Володар народу.

Але в тій своїй величі Митрополит залюбки перебував і між тими, хто в життєвій єрархії займав найнижчі шаблі. Супротивлено до малих, духом слабих людей, що мусять звертати на себе увагу аж якоюсь штучною, підкресленою позою, — Митрополит Шептицький був завжди далекий від пустих фраз і поз, і робив могутніше вражіння у скромній чернечій рясі, ніж інші в пурпурі, золоті та соболях. І саме в цій Його погорді до всього штучного і неприродного, була шляхетна гордість одиниці, свідомої своєї справжньої вартості, бо справжня велич не потребує прикрас.

Праця покійного Владики була такою всебічною, що не було жодної важливої ділянки не тільки церковного, а й народного життя, де Митрополит не брав би чинної участі...

Все, що мав у життю, він віддав
Для одної ідеї,
І горів, і яснів, і страждав,
І трудився для неї.

(Ів. Франко).

МОЛОДЕНЬКИЙ Роман, Олександр, — майбутній Митрополит, — безжурно виростав в аристократичній, спольщеній родині графів Шептицьких. Чи то оглядаючи численні родинні портрети, що прикрашували стіни магнатської палати, чи то читаючи в батьківській бібліотеці родову сімейну хроніку, чи, може, почувши щось у розмовах старших, — але молоденький графич довідується, що його предки колись служили іншому, тепер уярмленому народові.

У молодому графові заговорила кров предків, заспівала в душі родинна традиція століть, забилося чисте, незіпсоване серце молодого ідеаліста. Не зважаючи на те, що перед ним, молодим, незвичайно гарним, дуже розумним і вельми багатим, стелилася блискуча кар'єра, вигоди, повне розкошів і щастя цього світу, життя, Він зважується піти за своїм внутрішнім голосом і віддати себе цілого на службу поневоленому українському народові.

А щоб мати змогу якнайкраще здійснити свої задуми, молодий, 23-літній, графич Роман, року Божого 1888, зриває зі світом і його приманами, замикається в монастирській келії і стає звичайним монахом Андреем.

Знаючи добре тодішні соціальні обставини, Він

розумів, що велика різниця стану походження не дозволила б йому вглибитися як слід в душі того бідного, малоосвіченого простолюда, пізнати його потреби і відчувати його болі. Тому, йдучи за голосом покликання, складає урочисту обітницю убогства, щоб тільки уподібнитися до тих, кому забажав віддати себе на службу. Поглибивши дальшими студіями своє знання, потрібне до всебічної місійної праці серед народу, і осягнувши ще два докторські дипломи, Він, вже як священник, кидається у вир душпастирської і місійної праці на запустілій духовній ниві наших «найменших братів». Як ревний місіонар, відвідує найдальші закутки наших галицьких земель, уділяє численні місії, та дописує до популярного місячника для українського народу, що виходив під назвою «Місіонар». За цю віддану і вельми успішну працю Апостольський Престіл призначив молодого еромонаха Андрея на станиславівського єпископа.

І лише один рік праці у призначеній єпархії вистачив цілком, щоб той час зачислити до найкращих у духовному і культурному житті Станиславщини. Візитація Гуцульщини створила довкола тодішнього єпископа Андрея невмирущу легенду і полишила по собі незабутні спогади. По гуцульських хижках, при ватрах, на високих полонинах, над Черемошем і Прутом, скрізь оповідали старі гуцули

про молодого, гарного Владику з ясними очима, що на білому коні об'їздив гуцульські села під Чорногорою і під Шпицями і благословляв хрестом гуцульські гори...

III.

ВСТУПИВШИ на престіл галицьких Митрополитів у Львові, таки першого ж дня у святоюрському соборі, як найвищий пастир української Церкви, проголосив своїй пастві, чого від неї вимагає. «Вимагаю від вас послуху і любови, яку то і я вам приношу», — і цій своїй програмі життя Він лишився вірний аж до смерти. Турбуючись недолею українського народу, бажав найперше піднести його жалюгідний моральний стан. Щоб заохотити своїх вірних до чесного, згідного з Божими заповідями життя, щоб розбудити в них потоптану наїзниками і приспану людську гідність, — Митрополит пише численні, високозмистовні, навіяні батьківською любов'ю, листи і послання.

Усвідомлюючи своє важке завдання і відповідальність перед Богом, Митрополит старається бути в безперервному зв'язку з народом. Він візитує парохії, проповідє Боже слово, цілими днями пересиджує у сповідальницях, і своєю ревністю і при-

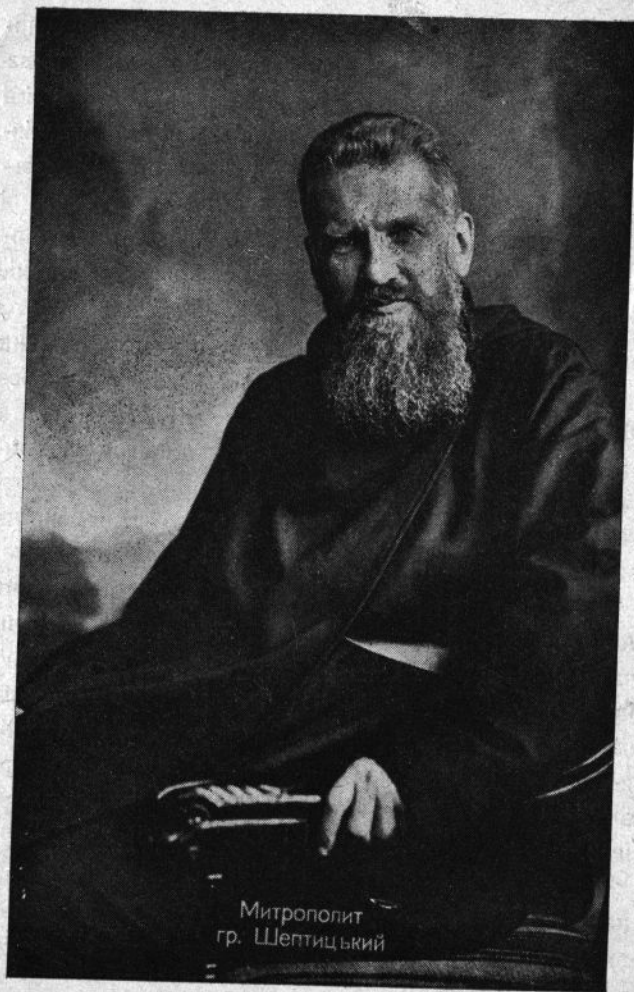
кладом заохочує підлегле духовенство до посиленішої праці серед своїх вірних.

Щоб скріпити на душі наших братів в Америці і утвердити їх в любові та прив'язанні до батьківської віри і обряду, відбуває Митрополит апостольську-місійну подорож до Америки, і ті гарні хвили Його перебування лишаються назавжди світлою сторінкою в житті і спогадах нашої заокеанської еміграції.

Року 1914 розпочався тернистий і мученичий шлях Владики, що, як Царський В'язень, карався за Христову Церкву і за ту, свідому своєї гідности і національної окремішности, здорову вітку українського народу.

З наказу царського уряду, Владику Андрея, як небезпечного в'язня, вивезено аж до холодного Суздаля. Думали наїзники, що без пастиря стадо само розбіжиться, але помилилися, бо ті терпіння Митрополита скріпили ще більше той нерозривний зв'язок любови між народом і пастирем. Навіть з далекої тюрми-заслання не переставав Митрополит управляти нашою Церквою і вишукував завжди способи, щоб бодай листовно підбадьорити вірних, закликати до витривалости і непохитности у своїй вірі. Важка трилітня царська неволя нищівно відбилася на здоров'ї Митрополита до кінця Його життя.

У 1917 році, по упадку царського режиму, Ми-

Митрополит
гр. Шептицький

Митрополит Шептицький у 1914 році.

трополит, фізично зломаний не до пізнання, але з найкращими надіями в серці, виходить з тюрми на волю. Його, як жертву царської сваволі, вітають скрізь непроглядні маси народу, без різниці національності і віровизнання, Його вітає як свого Патріярха золотoverхий Київ...

Повернувши з неволі до Рідного Краю, Митрополит старається ознайомити захід Європи з нашим народом і нашою Церквою. Для цієї мети з Його ініціативи збираються унійні Велеградські зібрання і Митрополит бере в них активну участь. Щоб роздобути якусь матеріальну поміч для зубожілої і знищеної війною Галицької землі, Митрополит виїжджає до Бельгії, Голяндії і Франції, якраз у ті гостинні краї, де ми тепер знайшли захист, як жертви воєнного терору, чи німецького насильства.

Розуміючи, яку величезну вагу мав Митрополит Андрей в тих важливих і вирішних для Галичини часах, і бажаючи обезголовити наш нарід, що прагнув самостійного державного життя, польська влада заарештовує Митрополита, кидає Його до познанської тюрми, і тільки на протест цілого культурного світу, випускає Його на волю і дозволяє вернути до Львова.

Митрополит Андрей дбав і про всебічну освіту нашого духовенства, тому заснував у Львові, за статутами європейських католицьких університетів,

Українську Греко-Католицьку Богословську Академію, що мала б стати зав'язком майбутнього українського університету, а також покликав до життя Богословське Наукове Товариство.

Бувши сам великим знавцем нашого східного обряду, призначив Митрополит особливі комісії обрядовців, що, під Його наглядом і вказівками, мали відчистити наші літургічні книги від різних додатків, невідповідних нашої обрядовій традиції.

Був час, коли покійному Владиці пропонували кардинальські гідності, але для цього треба було покинути свою паству і перенестися назавжди до Риму. І Митрополит цього не прийняв, бо не міг розлучитися зі своєю Церквою і улюбленим народом, яким на службу віддав усі свої сили.

А тим часом стан здоров'я Митрополита чимраз більше погіршувався, аж вкінці недуга, скріплена різними моральними потрясіннями, так змоглася, що прикувала Владику до крісла, звідки Він вже власними силами не піднісся аж до смерті. Та, не зважаючи на важку недугу, Митрополит боронив і далі права нашої Церкви перед шовіністичними виступами польських впливових чинників, які при всякій нагоді хапалися засобів, що мали служити до «Знищення Русі», а головню — ненависного українського духовенства. Єдиний з-поміж цілого католицького єпископату Польщі в ім'я правди висту-

пає і осуджує варварське нищення і руйнування українських православних церков 1938 року, а через це наражується на різні наклепи і цькування польської преси і низького шумовиння, що, демонструючи вулицями Львова, важилося вигукувати повні ненависти слова: «Шептицькі до Берези!»...

До кінця життя Митрополит лишився вірний своїй ідеї з'єдинення. І тактовністю та лагідністю, навіяною правдивою християнською любов'ю, бажав довести до того, щоб весь наш український нарід злучити як один сильний, гранітний моноліт. Вже навіть в останніх, повних фізичних і моральних терпінь, літах свого життя, нав'язує пожвавлене листування з православними українськими єрархами, де, покликуючися на св. Письмо, традицію, твори св. Отців і всі народні святощі, просить, щоб вони, в ім'я найвищих ідеалів і добра української Церкви й цілого народу, виявили добру волю порозумітися з Українською Греко-Католицькою Церквою. Митрополит доводив, що нема таких великих непереможних перепон, щоб, при добрій волі, не можна було дійти до порозуміння і створити в майбутньому одно суцільне тіло Української Церкви. Шоправда, Його золоте зерно посіву взаємного порозуміння не видало бажаних плодів, але це не знеохотило Митрополита, і Він далі лишився відданий меті свого життя: служити Церкві і народові, як і Його великі по-

передники, св. Антоній і Теодосій Печерські, Митрополит Петро Могила та інші, і видержав на тій стійці до кінця життя, полишивши по собі ніколи незабутній образ «Доброго Пастиря».

1939-1941 років, коли більшовики вперше були зайняли Галичину, Митрополит Андрей виявляв непохитну відвагу в боротьбі за Церкву і вірних, а головню за молодь, та часто обвинувачував советських правителів за те, що вони намагалися насильно виривати з сердець дітей вроджені зародки віри в Бога, забороняючи в школах науку релігії... Щодо різних інших заряджень советської влади, — Митрополит додержувався євангельської засади: «царське цареві, а Боже Богові!». Та коли ходило про справи Божі, то не поступався ні на крок. А коли почалися розстріли й масові вивози духовенства і вірних у глиб Росії, підбадьорював всіх на дусі і готував свою паству до найважчих ударів долі. Вірні і духовенство, бачачи приклад безстрашности, геройства і відваги свого Архипастиря, були готові піти за найвищі Божі і народні справи навіть шляхом мучеництва.

IV.

ДРУГОЮ, після Бога і Церкви, програмовою ділянкою життя покійного Митрополита було служіння

справі українського народу. Найменшу зневагу і кривду, що їх зазнавав наш багатострадний, знедолений нарід, болюче відчував Владика і брав собі близько до серця. Великий аристократ духа і крови зумів бути великим демократом, у найкращому розумінні цього слова. Як людина із найкращими товариськими прикметами і великими особистими зв'язками у світі, яких не мав жоден із сучасних йому українців, гарячий та непохитний український патріот і діяч, Він був оточений німбом всенародньої пошани, як ніхто інший.

Всі верстви громадянства, селяни, робітники, інтелігенти, мали завжди вступ до свого Пастиря. Ніхто ніколи не вийшов від Нього без матеріальної помочі, або бодай без потіхи і поради. Убогі і каліки Львова щоденно, в означеній годині, приходили по призначену для них грошеву, чи харчеву, поміч, а під час пам'ятної страшно́ї повені, яка 1928 року навістила була частину Галичини, Митрополит перший кинувся на допомогу потерпілим, допомагаючи харчами і одежею всім, без огляду на національність і релігійне визнання. Як священник із вищого покликання, і як людина, вповні свідомо недосконалости всього людського, Митрополит Андрей ставився до кожного із зрозумінням і вибачливістю. В кожному намагався бачити насамперед добрі прикмети. Сам великий духом, був живим протиставленням всім

тим, внутрішньо порожнім, які всю свою діяльність спирають на вишукування чужих слабостей, прогріхів і провин. Далекий від усякого почуття мстивості, що таке притаманне всім малим і обмеженим, Митрополит завжди висловлювався про своїх противників спокійно, гідно, оцінюючи по заслугі їх справжні добрі прикмети і здібності. Вибачливий на людські слабості, хиби і помилки, не вражаючи нічної гідності, ні амбіції, силою християнського всепрощення і любови до людини, вмів могутньо впливати на людські думки і почування.

Всюди, де Він появлявся, витворювалася атмосфера миру, згоди й зрозуміння. Великодушний супроти людей, Митрополит Шептицький умів роззброїти кожного недовірка вже здалека. Він був символом волі, правди і справедливості не лише Галичини, але й цілої України. Годі було уявити собі розв'язки якогось складного питання без, якщо не ухвально-го, то бодай дорадчого, голосу Митрополита Андрея.

Коли ми дивилися на св. Юр з вулиць дорогого Львова, або приглядалися його зображенню, то завжди, ніби розступалися віковічні святоюрські мурри і ми, в своїй уяві, бачили там просту й величну сивобороду постать аскета, що в своїх тремтячих руках держав не лише ціле церковне, але й народне життя Галичини. Коли ж ми дивилися на Його портрети, ми бачили на них, за Його муд-

рими очима і високим чолом, на блакитному небі обриси святоюрських хрестів, бачили плодучі долини Поділля, соковиті полонини Карпат, Верховини й Гуцульщини, бо Митрополит Андрей і св. Юр, це — символ Галицької України.

Велику любов і симпатію почували до покійного Митрополита і наші свідомі брати з Великої України. Не зважаючи на традиційне вороже й недовірливе ставлення до Унії, вони бачили в покійному нашому Владиці щирого, ідейного і великого Сина Соборної України. Про це свідчать повні щирого болю статті, поміщені з приводу смерті Митрополита Шептицького, у всій українській пресі на еміграції. Свідомість, що там, у Галичині, у Львові, живе аскет-борець за долю українського народу, додавала і їм надії на краще майбутнє, на перемогу волі над насильством, правди — над брехнею.

«Шептицький не був би ніколи чужим серед нас, східніх українців, — пише один наш брат зі сходу, — але ми замало чули про Нього і зовсім Його не знали. Та вже у перші дні 1939 року ми почули з уст різних комісарів слова, що їх вони вимовляли з особливою ненавистю: «Там, у Львові, засів Шептицький, але ми ще доберемося до Нього. Не покінчивши з Шептицьким, не можна викоринити українського націоналізму». І ми зрозуміли, що Шептицький, це — сила, на яку найбільші вороги Ук-

раїни вагаються відразу піднести руку. В нас зродилася пошана до тієї невідомої нам сили, яка протиставиться всяким загарбникам і воскрешає придушену в нас совість і людську гідність. І Митрополит став відразу нашою часткою. Він не був би чужим на Київських горах, як не був чужий у своїх Карпатах, а наші трипільські селяни слухали б на горі Трьох Дів Його просту і скромну проповідь не менше уважно, як ті бойківські лісоруби у Горганських лісах, бо основи наші одні і неподільні, а відрізняємося лише вихованням».

V.

Від часу вступлення на престіл Галицьких Митрополитів, Владика Андрей, у своїх речевих, обдуманих і з піднесенням виголошуваних, промовах у галицькому соймі і віденському парламенті, завзято боронив життєві права українського народу. Боровся за український університет, за українське шкільництво, за земельні реформи і за відлучення Галичини в окремий автономний край. І, хоч всього, чого Він прагнув, не вдалося досягти, бо сильних і впливових противників було дуже багато, проте ці Його виступи не лишалися без наслідків. Власними коштами будував і удержував захоронки, си-

ротинці, бурси і заклади для убогих. Маючи велике зрозуміння мистецтва, підтримував талановитих мистців і причинився до заснування малярської школи у Львові, а щоб зберегти цінності наших мистецьких досягнень на церковному і народньому полях, купив у Львові чудовий будинок і передав його на власність українському народові, як «Український Національний Музей», де в останньому часі вже було понад 70.000 експонатів. Вислав майже виключно на свій кошт наукову комісію до села Крилоса, біля княжого Галича, для переведення розкопів. Комісія здобула там великі успіхи, докопавшись до руїн старовинної столиці Галицьких Князів, та відкрила перед світом ще одну сторінку з нашого славного минулого.

Всі наші українські культурно-освітні і наукові товариства: «Просвіта», «Рідна Школа», «Наукове Товариство імени Шевченка» та інші, завдячували покійному Владиці своє існування і можливість розвитку. Недаремне кожне з цих товариств вважало за честь мати у своїх списках почесним членом Митрополита Андрея.

Відчуваючи терпіння недужих, бо й сам дуже терпів фізично, заснував Митрополит у Львові Народню Лічницю для безплатної обслуги хворих, головно — селян, яка згодом перетворилася у прегарний, устаткований найкращим сучасним лікарським

приладдям, «Шпиталь імени Митрополита Андрея Шептицького у Львові».

Брав Митрополит дуже радо участь у всіх маніфестаційних, зовнішніх виявах життя українського народу; залюбки перебував Він між Українськими Січовими Стрільцями, в часі першої світової війни, вже після свого повороту з російської неволі, благословив їх полковий прапор у вишкільному таборі в Пісочній. Виступав, як опікун і покровитель українського пласту, як щедрий добродій і симпатик тайного українського університету у Львові. Не зважаючи на слабе здоров'я, бував майже на всіх сокільських-спортових, та рідношкільних здвигах на нашій власній спортивній площі Сокола-Батька у Львові. Чутливий на всенародні страждання, протестує перед цілим культурним світом проти звірської поведінки представників польської влади, під час жорстоких масових пацифікацій у Галичині.

Пам'ятним здвигом «Українська молодь Христові» у 1933 році передав наш Князь Церкви найдорожчий скарб українського народу, нашу молодь на службу Христу-Цареві та, відбираючи цілоденну дефіляду десятків тисяч юних постатей, благословляв їх на важкий, відповідальний шлях життя. Як добрий і люблячий батько поблажливий для своїх дітей, так Митрополит був вибачливий до нашої ідейної академічної молоді, яка тішилася у Покійного

особливою любов'ю. Він щедро її підтримував, здібніших на свій кошт висилав закордон на студії, але, коли виникала потреба, то й по-батьківськи остерігав і погамовував. «Не зривом одної хвилини, — говорив Митрополит, — але безупинним трудом і многими жертвами аж до крові і смерті багатьох поколінь, підноситься нарід»... І молодь Його розуміла. Він був для неї найвищим авторитетом, і таким полишився й до сьогодні.

Коли, 29 червня 1941 року, Українські Національні Збори у Львові проголосили відновлення Незалежної Української Держави, то наш Князь Церкви перший привітав радісно цей маніфест у тодішній українській пресі, висловив свої сердечні побажання і уділив своє благословення для відновленої Держави і цілого Народу, бо Він сприяв кожному, хто змагався за щастя і волю Його улюбленого українського народу.

Безстрашно й одверто, не зважаючи на всякі погрози, виступив Митрополит в обороні прав людини і вартості її життя, коли німецький наїзник купався у неповинній крові безборонних жінок і дітей. А коли представники гітлерівського режиму в Галичині, відчуваючи свій близький кінець, у лютий злоби наказали за одного німця, чи якогось перевертня, стріляти двадцять молодих, здорових дітей нашої землі, то Митрополит запротестував, видавши го-

стру пастирську пересторогу: «Не вбивай!». В той же самий час, коли до Нього звернулися окупанти, щоб Він своїм авторитетним впливом зупинив убійчу для них месницьку відплату українських повстанців, бо це ж, мовляв, противиться V заповіді Божій, Митрополит, не боячись за наслідки для себе, сміливо відповів, що нацисти в Бога не вірять і не їм покликуватися на Божі заповіді. Тож твердження всіляких ворогів світлої пам'яті Митрополита Андрея про те, що Він ніби стояв на услугах ворожої пропаганди, чи сприяв чужому насильству, є безсоромна брехня. Митрополит у величі свого духа був далекий від усякого вислужування перед ворогами, і завжди боровся проти насильства, несправедливості і терору кожного загарбника, що своїм брудним чоботом намагався придушити релігійне, національне і культурне життя українського народу, на його власній прадідній землі. Митрополит Андрей був якраз символом наших змагань до волі, до правди і справедливості. І це було щасливе зарядження Божого Провидіння, що на роки таких лихоліть, воєн і переслідувань, призначило саме покійного Митрополита на провідника церковного і всенароднього життя. Він своїм віщим духом передбачував неодну грядучу подію і, як добрий Пастир, як рідний Батько, нас відповідно до цього готував.

VI.

НАШ незабутній Пастир-Громадянин провадив нашу Церкву і рідний український нарід майже пів століття по важких тернистих дорогах до кращого буття. Та не судилося Йому досягти тієї великої мети, до якої ціле життя стремів...

Старозавітній Мойсей, що 40 років провадив свій нарід по важких бездоріжжях пустині, на самому порозі обігваної землі Ханаану, з волі Всевишнього, помер, не досягнувши цілі своїх довголітніх стремлень. Та хоча смерть Мойсея була дуже важким і болючим ударом для Ізраїля, то все таки вона давала тим бідним мандрівникам надію, а це додавало їм відваги й завзяття перебороти останні труднощі.

Немає вже нашого Мойсея... Відійшов від нас Великий Сівач, що понад 50 літ засівав український духовий чорнозем зерном Христової правди. Але ми, свідомі свого великого покликання, виховані Його трудами, жертвенною працею і добрим прикладом, віримо свято, що смерть нашого довголітнього Пастиря вказує на недалекий вже час, коли, з благословення Всевишнього, здійсниться найкращі наші всенародні мрії і ми, по мандрівці століть, дійдемо таки до своєї священної мети, і, вільні, засядемо, як рівні, у народів вольних колі.

І, хоч перед нами ще невідоме найближче майбутнє, ще прийдеться, може, розбити неодні міцні мури ерихонських твердинь, що стоять на дорозі до здійснення наших кров'ю освячених мрій, але могутній Дух Митрополита Андрея буде нам присвічувати на тих темних роздоріжжях життя, наче той біблійний вогненний стовп. Ми віримо, що наш Пастир заступиться за нас безталаних, горем і недолею навіщених, перед престолом Царя світу і проситиме, щоб Той поблагословив наші змагання, щоб не кидав нас сиротами без опіки і помочі, бо ми:

Хочемо жити, хоч попелом, димами
Й руїною покрився рідний край,
Хоч «вічну» співають вже над нами,
Ми віримо, що й нам зацвіте май...
(Б. Лепкий).

VII.

СУМНА до болю вістка про смерть Митрополита Шептицького заскочила нас на вигнанні. Ми не були при Ньому в Його останні, повні важких фізичних і моральних терпінь, години. Не подякували Йому за Його, повну посвяту, довголітню опіку і провід, не віддали Йому останньої синівської прислуги.

З далекої чужини, чужениці,
Не чули ми, як плачуть сумно дзвони
У вітчині, в кожнісінькій дзвіниці,
Не чули ми й пісень тих похоронних,
Що линули з святого храму Юра
Над трумною, в старих Льва-града мурах...

(Ол. Бабій).

Мало ми знаємо про Його останні хвилини життя і про Його останню дорогу до вічності, а те, що ми чули, кривавить наші серця, бо нас болить той глум, яким осквернено тлінні останки одного з найкращих синів українського народу, найбільшого з усіх Галицьких Митрополитів.

Наш довголітній Опікун, умираючи, міг зовсім спокійно промовити до своєї улюбленої пастви:

Я ж весь вік свій, весь труд тобі дав
У незломнім завзяттю, —
Підеш ти у мандрівку століть
З мого духа печаттю...

(Ів. Франко).

Певно, полишив Він для нас у святоюрській палаті якийсь заповіт, та ми, на жаль, покищо його не знаємо. Але, на підставі тих, в загальних рисах

Один з останніх портретів Митрополита.
(Малював І. Денис).

зібраних, даних про життя й безсмертні діла Митрополита Андрея, відчитаймо уважно цей, не писаний рукою, але залишений Його довголітньою працею і життям, для нас заповіт і наказ:

Любити Бога понад усе і для Його слави жертвувати усіма почестями, достоїнствами і вигодами, а всі вчинки нашого земного життя підпорядковувати Його найсвятішій волі!

Боронити святі правди Божого закону, хоч би і в обличчі терпінь, ба навіть найбільшої небезпеки для життя!

Любити свій нарід і поставити собі за мету життя — служити йому!

У високому розумінні рівності цілої української спільноти, шукати собі відповідне становище, і своєю працею стати для цієї спільноти необхідним!

Пам'ятати, що тільки народи сильні духом, у різноманітних його проявах, можуть розраховувати на довгі віки існування; тому треба боротися за культуру, як джерело буття народньої спільноти!

Не вагаючись, жертвувати своїм особистим для добра і щастя українського народу!

Не зраджувати свого народу і не шукати почесей у чужих, а приймати їх тільки від своїх.

І ТЕПЕР, у другу річницю Твоєї смерті, покійний наш Архипастирю, ми, з далеких сторін, линемо палкими серцями до Твоєї домовини, свідомі нашої великої повинности супроти Тебе. І ми ту повинність сплатимо, як лише небесний Володар дозволить нам вернутися у рідні сторони, як лише зі святоюрського собору залунає гомін дзвонів волі. Тоді першим нашим обов'язком буде відвідати Твій гріб у катедральних підваллях св. Юра і зложити на ньому нев'янучий вінок вдячності і любови. А покищо, в цей час сумної річниці, замість китиці пахучих квітів, прийми від нас приречення, які складаємо перед Твоїм великим Духом:

Твої ідеї і Твоя невсипуща праця для Бога й нашого народу знайдуть і в нашому житті і в наших вчинках голосний відгомін. І ми, вірні Твоєму заповітові, посвятимо всі свої зусилля, а, коли треба, то не пожаліємо й життя, щоб Твої високі ідеали, для яких Ти жив і трудився, перетворити в дійсність.

о. Іван Яцків.

Париж, у жовтні 1946 року.